

OECD Insights

Sustainable Growth: Linking Economy, Society, Environment

Summary in Turkish

OECD İlgörüleri

Sürdürülebilir Kalkınma: Ekonomi, Toplum ve Çevre İlişkileri

Türkçe Özet

- Bugünlerde “sürdürülebilir kalkınma” kavramıyla çok sık karşılaşıyoruz. Ama bunun gerçek anlamı nedir? Üretim ve tüketim sürdürülebilirliği nasıl etkiliyor? Ekonominin küreselleşmesi buna yardımcı mı oluyor, engel mi? Sürdürülebilirliği geleneksel ekonomik analiz araçlarını kullanarak ölçmek mümkün mü? Bunun desteklenmesi için hükümetler, işletmeler ve yurttaşlar ne yapabilirler?
- OECD *İlgörüleri* dizisi içinde yer alan bu kitapta işte bu sorular ele alınıp sürdürülebilirlik konusundaki düşüncelerimizi şekillendiren fikirler, sorunlar ve eğilimler sergileniyor. Bu kavramın esas olarak çevre ile ilgili görülmesine karşın, sürdürülebilirliğin gerçekte ekonomik gelişmenin daha âdil bir toplum doğrultusunda kullanılırken ekosistemlere ve doğal kaynaklara saygı gösterilmesi anlamını taşıdığı ileri sürülüyor.
- Bu kolay bir iş değil ve yurttaşlar olarak bizlerin, ya da hükümetlerimizin yapmak zorunda olduğu seçimler genellikle bir şeye karşılık bir şeylerden ödün verme şeklinde oluyor. *Sürdürülebilir Kalkınma* kitabında bu sorunlar özetleniyor ve çözüm bulunması için neler yapılabileceğine işaret ediliyor.

Bunları biliyor muydunuz?

- Gelişmekte olan ülkelerde her dört kişiden biri mutlak yoksulluk içinde yaşıyor.
- Her yıl bir milyar cep telefonu satılıyor ve ortalama bir kullanıcı 18-24 ayda bir telefon değiştiriyor.
- Bir hamburger yapmak için 2400 litre su kullanılıyor.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez *Brundtland Raporu* olarak da bilinen *Ortak Geleceğimiz* raporunda görüldü ve ardından, 1980'lerin sonlarında yaygın kabul görmeye başladı. Birleşmiş Milletler tarafından gelişme kavramı ve uygulamalarında “değişim için küresel bir gündem” önerisinde bulunulması amacıyla oluşturulan komisyonun çalışmaları sonucu hazırlanan bu raporda yaşam ve yönetim biçimlerimiz üzerinde bir an önce yeniden düşünmemiz gerektiğine işaret edildi.

Sürdürülebilir kalkınma için iki şey gerekiyor. Birincisi, dünyanın karşı karşıya bulunduğu sorunlara çözüm bulmak için tek başına ekonomik büyümenin yeterli olmadığını, yani atılan her adımın ekonomik, toplumsal ve çevre boyutlarının birbirine bağlı olduğunun kavranması. Her defasında bunlardan sadece birinin dikkate alınması değerlendirme hatalarına ve “sürdürülebilir olmayan” sonuçlara yol açar. Örneğin, sadece kâr marjlarına odaklanılmasının tarihsel olarak toplum ve çevre açısından yol açtığı zararlar uzun vadede toplum için pahalıya mal oluyor. Ama çevreye özen gösterilmesi ve insanlara ihtiyaç duydukları hizmetlerin sağlanması en azından kısmen ekonomik kaynaklara bağlıdır.

İkincisi, sürdürülebilir kalkınmanın birbirine bağlı olma özelliği stratejilerin eşgüdümü ve iyi kararlar alınması için - ister coğrafi olsun, ister kurumsal - sınırların aşılmasını gerektiriyor. Sorunların sadece bir tek devlet kurumu ya da bir tek mahalle gibi belirli alanlarla sınırlı kalması ender olup, bunlara akıllı çözümler bulunması için karar alma sürecinde işbirliği yapılması gerekiyor.

Sürdürülebilir kalkınmanın *beraber* düşünülmesi gereken “üç temel direği” şunlar: Toplum, ekonomi ve çevre. Koşullar ne olursa olsun, ana fikir değişmiyor: İnsanlar, doğal yaşam alanları ve ekonomik sistemler birbirine bağlıdır. Bu karşılıklı bağımlılığı belki birkaç yıl ya da birkaç on yıl göz ardı edebiliriz; ama tarihin gösterdiği gibi, çok geçmeden şu ya da bu şekilde bir alarm ya da kriz durumu bunu bize hatırlatır.

Bütün ülkelerin tarihsel, ekonomik, toplumsal ve politik koşulları farklı olmakla birlikte, sürdürülebilir kalkınmanın temel ilkeleri hepsi için geçerlidir. Ekonomik büyüme gereklidir; ama büyüme tek başına, refaha katkıda bulunan bütün faktörler kavranmaksızın, yoksulluğun önemli ölçüde azalmasını sağlamaz. Ekonomik büyüme genel olarak ülke çapında ortalama insan ömrü, eğitim seviyeleri ve yaşam kalitesinde genel gelişmelerle ilişkilidir; ama bu bize bu büyümenin nasıl sağlandığı, kalıcı olup olmadığı ve kimlere yarayıp kimleri ihmal ettiği konusunda bir fikir vermez.

Maddi ve mânevi değerler

Uzun süredir merkezi odak noktasını büyümenin ve ekonomik faaliyetlerin oluşturduğu bir toplumda yaşıyoruz. GSYİH dünya çapında 1970'lerin ortalarındaki yaklaşık 16 trilyon dolar seviyesinden bugün 40 trilyon dolar seviyesine ulaştı. Şirketler sürekli yeni ürünler

icat ediyor ve her şeyin daha fazlasını üretiyor. Yoksulluk ve yoksunluk hâlâ varlığını sürdürmesine karşın, OECD ülkelerinde yaşayan insanların çoğu gelirlerinin bir bölümünü beslenme, barınma, giyinme ve diğer temel ihtiyaçları dışındaki mal ve hizmetler için harcamalarına olanak tanıyan bir yaşam standardına sahip.

Nesnelere şimdiye kadar muhasebe, bütçe ve ölçüm sistemlerinin dışında kalan bir değer atfetmek büyük bir sorun. Örneğin, doğal kaynaklara bir değer atfetmek kolay değil. Örneğin ormanlar söz konusu olunca, alınıp satılabildiği için üretilen şeylerin değerini hesaplayabiliriz ve dolayısıyla bunlar parasal bir değere sahiptir. Yine de, kereste fiyatını bilmek bize onun CO₂ emisyonlarının dengelenmesinde taşıdığı değer, biyolojik çeşitliliğin korunmasında oynadığı rol ya da yaşam şekli ona bağlı olan insanlar için taşıdığı manevi ve kültürel değer hakkında bir fikir vermez.

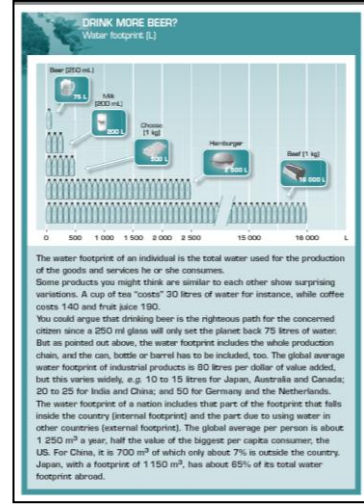
Küresel üretim ve tüketim şekillerindeki eğilimlerde önemli değişiklikler olacağına benzemiyor. Mallar daha ucuz hale geliyor ve gitgide artan miktarlarda dünyanın bir tarafından diğerine taşınıyor. Teknoloji bu durumun sürdürülebilirlik üzerindeki olumsuz etkilerinden bir kısmını azaltabilir, ama aynı zamanda başka olumsuz etkiler de yaratır ve teknolojik gelişmeler genellikle artan tüketimin gerisinde kalmaktadır. Örneğin, otomobiller artık eskisinden çok daha verimli yakıt kullanıyor, ama yine de hava kirliliği daha kötüye gidiyor, çünkü otomobil sahibi olanların sayısı daha fazla artıyor.

Geçtiğimiz on yılların deneyimi “yeşil” ya da “âdil ticaret” yanlısı tüketicilerin özel uzmanlık gerektiren taleplerini karşılamaya yönelik piyasaya sürdürülebilir ürünler sunulmasının, gerek üreticilerin gerekse tüketicilerin yeni bir yöne doğru itilmesinde önemli bir faktör olmasına karşın, genel kalıpları değiştirmeye yetmediğini gösterdi.

Yaptıkları seçimlerin çevrelerindeki dünyaya etkilerinin bilincinde olanların sayısı artıyor. Sürdürülebilir olmayan tüketime bağlı sorunlar - örneğin, benzin maliyeti - sıradan tüketicileri somut şekillerde etkilemeye başladı. Sonuç olarak, satın aldıkları şeyler hakkında - ürünün ve ambalajının ne kadar atığa neden olduğu; üretilmesi (ve atılması) için ne kadar su, enerji ve başka kaynaklar kullanıldığı; ve bunları üretenlerin yaşam ve çalışma koşullarının nasıl olduğu gibi - önemli bazı sorular sormaya başlayan tüketicilerin sayısı gitgide artıyor.

Üreticiler giderek artan sayıda estetik özellikleri ya da kullanım kolaylığının yanı sıra çevresel ve toplumsal sürdürülebilirlik açısından da cazip ürünler tasarlıyorlar. Geçtiğimiz birkaç yıl içinde giderek artan sayıda sürdürülebilir ürün ve hizmetin yaygınlaşması ve tüketici bilincinde değişiklikler olması umut verici. Bazı eleştirmenler ve tüketici hakları savunucuları bunların bir kısmının “yeşil göstererek göz boyama” ya da “hava-cıva” olduğuna işaret etmekte haklılar. Çevre dostu olduğu iddia edilen ürünlerin içindekiler listesine iyi bakıldığında ya da ürünün baştan sona geçirdiği sürecin tümü incelendiğinde pek de o kadar çevreci olmadığı görülebilir. Bu bilinci gören ve dahası bundan

Biraz Daha Bira? Harcanan su miktarı (L)

yararlanmak isteyen kişilerin ve firmaların sayısının çoğalması sürdürülebilirliğin giderek artan bir kitlesel cazibeye sahip olduğunu gösteriyor.

Sürdürülebilirliği ölçmek: Neleri ve ne zaman saymalıyız?

İlk bakışta, sürdürülebilir kalkınmayı ölçmek imkânsız gibi görünür. Konu son derece geniş kapsamlı, söz konusu etkiler son derece çok sayıdadır. Sadece birkaçını sıralayalım: Örneğin iklim değişikliği, çocuk bakımı, iş ahlâkı, hükümet politikası, tüketici eğilimleri. Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, toplumsal ve çevresel değişkenleri olduğunu biliyoruz ve bunların hepsinin şu veya bu derecede ölçülmesi gerekir. Gayri safi milli hasıla (GSMH) ve verimlilik gibi, geleneksel makro-ekonomik ölçümlerden; su tüketimi ve emisyonlar gibi, çevresel göstergelere; ve de ortalama insan ömrü ve eğitim seviyesi gibi, toplumsal istatistiklere kadar, göstergeler de pek bol. Peki, sürdürülebilir kalkınma için en önemli göstergeler hangileri?

Sürdürülebilir kalkınmanın çok boyutlu olmasının yanı sıra dinamik bir kavram olması da konuyu daha zorlaştırıyor. Bunun nicelik olarak tanımlanması, zaman çizgileri dahil, bir dizi parametrelerle oynanmasını gerektiriyor. Ekonomik, toplumsal ve çevresel süreçler birbirinden farklı ritmlere sahipler. Ekonomiyi ele alacak olursak: Büyük bir enerji projesi için plan yapıyorsanız, en az 50 yıl sonrasını da düşünmek zorundasınız. Ama mali piyasalarda alım satım yapıyorsanız, fiyat bilgilerinin anında bir borsadan öbürüne ulaşması önemli kazançlar ya da kayıplar anlamına gelebilir. Çevre ise, yıllarca yavaş yavaş azaldıktan sonra balık stoklarının hızla yok olmasında olduğu gibi, değişim hızının nasıl birdenbire artabileceğini gösteriyor.

Dahası, sürdürülebilir kalkınmanın geçmişte olanlar ile şimdi yaptıklarımızın birbirine bağlandığı, bunların ise gelecekteki seçenekleri ve sonuçları etkilediği bir süreç olduğunu da aklımızdan çıkarmamalıyız. Ayrıca, ölçüler oluşturulması salt istatistik ya da teknik bir çalışma konusu değildir. Bütün toplumlar için çok hassas olan şu iki alanı ilgilendirir: Devletin hesap verebilir olması ve toplumsal katılım. Sürdürülebilir kalkınmada sağlanan ilerlemenin güvenilir bilgilerle ölçülmesi demokratik sürecin başlıca ögesidir. Devletin daha hesap verebilir olmasını sağlar ve halkın politik amaçların tanımlanması ve değerlendirilmesine daha aktif katılımı için bir araç oluşturur.

Sürdürülebilir kalkınmanın ana fikri, bugünkü kuşağın refahı ile gelecek kuşakların refahı arasında bağ oluşturulmasıdır. Bu bağı oluşturmak üzere, sürdürülebilir kalkınmanın ölçülmesi için bir çerçeve oluşturan, refahın zaman içerisinde süreklilik göstermesini sağlamak için farklı bileşenleriyle zenginliklerin yenilenmesini ya da korunmasını sağlamamız gerektiği ilkesiyle hareket eden “Sermaye Yaklaşımı” yöntemini kullanabiliriz. Bu model ile, bir toplumun toplam sermaye tabanı beş ayrı türden oluşur:

- *mali sermaye* (hisse senetleri, tahviller ve mevduat gibi);

- *üretilem sermaye* (makineler, binalar, telekomünikasyon ve diğer altyapı türleri gibi);
- *doğal sermaye* (atık emilimi gibi hizmetler gören ekosistemler, toprak ve doğal kaynaklar şeklinde);
- *insan sermayesi* (eğitimli ve sağlıklı bir işgücü şeklinde);
- *toplumsal sermaye* (toplumsal ağlar ve kurumlar şeklinde).

Bu farklı şekillerdeki sermayelerin refah üretiminin girdileri olarak düşünülmesi, çeşitli sermaye türlerinin toplamını alarak ulusal zenginliği hesaplamamızı sağlar.

Belirsizliğin yönetimi

Medya çoğunlukla sürdürülebilir kalkınmada şirketlerin ve kişilerin rolünü vurguluyor, ama hükümetlerin etkisi en büyük çokuluslu şirketten bile çok daha fazla olabilir. Bunların hareketleri etkileme ve çabaları birleştirmeye gücü önemli sonuçlar elde edilmesinde tamamen farklı bir tablo yaratabilir. İyi üretim ve tüketim uygulamalarının özendirilmesi, çakışma ve tutarsızlığa meydan verilmemesi için doğru politik araçların bulunması, hükümetlerin karşı karşıya bulunduğu en büyük sorunlardan biridir. Üretici ve tüketicileri değişime ikna etmek her zaman sorunlara çözüm bulmanın en verimli yolu da olmuyor, yeterince büyük çapta ve yine yeterince büyük bir değişim sağlamaya da yetmiyor. Tek bir üretici ya da tüketicinin genellikle bir şeyleri değiştirmeye pek gücü de yoktur, ilgisi de. Ancak, hükümetlerin yasalar yapıp düzenlemeler getirebilme gibi muazzam bir avantajı vardır. Başvurabilecekleri çözümlerden biri faydadan çok zararı olduğu görülen ürünleri ve hareketleri yasaklamaktan ibarettir. Ozon tabakasına zarar veren CFC gazlarında (buzdolaplarında ve aerosol sprelerinde kullanılan gazlarda) yapılan budur.

Çevre ile ilgili vergiler (“yeşil” ya da “ekolojik vergiler”) ve emisyonların dengelenmesi de verimli araçlar olabilir. Bunlar (ister üreticiler, ister tüketiciler olsun) çevreyi kirletenleri bu kirliliğin maliyetlerini hesaba katmak zorunda bırakarak zararlı ürünlere talebin azalmasına yardımcı olabilir. İrlanda'nın 2002 yılında uygulamaya koyduğu “naylon vergisi” sonucunda naylon poşet kullanımında %90 azalma oldu.

Hükümetlerin yerine getirdiği bazı görevler de sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunabilir. Hükümetler, bilgi toplama ve analiz etme, politika belirleme ve eşgüdüm faaliyetleri ile toplumun belirli bir yönde hareket etmesine destek ve öncü olabilirler. Bireysel çıkarların ortak yarardan kopmamasını sağlayabilirler. Hükümetler ayrıca ekonomistler tarafından “piyasa başarısızlıkları” adı verilen, tek başına piyasa güçlerinin en verimli sonucu sağlamadığı durumların üstesinden gelinmesi için müdahale de edebilirler. Ve sürdürülebilirliğin karşı karşıya bulunduğu sorunların birçoğunun küresel bir özelliğe sahip

olmasından hareketle, çözümler bulunup uygulanması için en üst seviyelerde uluslararası işbirliği gerekmektedir. Bunun için gerekli yetki ve güce ulusal hükümetler sahiptir. Hükümetler aynı zamanda kararların uygulanmasını sağlamak için gerekli araçlara da sahiptir.

Hükümetin rolünü tanımlarken, kolayca sürdürülebilir kalkınma için yönetişimin hedeflerin belirlenip, ardından bunların gözetilmesi için bir dizi önlemler ve kurumlar oluşturmaktan ibaret olduğu izlenimi verilebilir. Oysa böyle değildir. Hemen hemen bütün yönleriyle ekonomi, toplum ve bunların nihai olarak dayandığı fiziksel kaynaklar, sürdürülebilirliği etkiler. Sonuçlar, farklı önemlere sahip olan çeşitli zaman aralıklarında gerçekleşen sonsuz sayıdaki etkileşimlere bağlıdır. Ne kadar sağlam olursa olsun, hiçbir model, ne kadar güçlü olursa olsun, hiçbir öngörü, bize bilmek istediğimiz her şeyi açıklayamaz. Hükümetler sürdürülebilirlik sağlamaya çalışırken bu belirsizliğin üstesinden gelmek zorundadır. Hükümetlerin sadece hedefleri değil, bunlara ulaşmak için kullandıkları strateji ve araçlar da sürdürülebilir olmak zorundadır. Etkili olmak için gereken ölçüde katı, ama koşullar ve önceliklerin evrimine uyum sağlamak için gereken ölçüde esnek olmak zorundadırlar. Belirsizlik karşısında yönetişimin kendisi de sürdürülebilir olmak zorundadır.

Raporun tam metni için: www.oecd.org/insights

Bu özet metin içinde basılı sayfadan Excel™ dosyaları sunan bir hizmet olan **StatLinks** yer almaktadır!

© OECD 2008

Bu özet metin, resmi bir OECD çevirisi değildir.

Bu özet metin, OECD telif hakkı ve yayının aslının ismi belirtilmek koşuluyla çoğaltılabilir.

Değişik dillerdeki özet metinler, aslı İngilizce ve Fransızca dillerinde yayınlanan OECD yayınlarının kısaltılmış çevirileridir.

Bu yayınlar OECD İnternet Kitabevi'nden ücretsiz olarak temin edilebilir
www.oecd.org/bookshop/

Daha fazla bilgi için, OECD Halkla İlişkiler ve İletişim Müdürlüğü,
Haklar ve Çeviri Birimi'ne başvurunuz.

rights@oecd.org

Faks: +33 (0)1 45 24 99 30

OECD Rights and Translation Unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
Fransa

İnternet web sitemiz: www.oecd.org/rights/

